

Зосімович Олена Юріївна

старший викладач

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Професійний портрет помічника присяжного повіреного Житомирського окружного суду

Судовими реформами 1864 р. у Російській імперії було створено інститут присяжних повірених, якого раніше в державі не існувало. Одночасно оформився прошарок помічників адвокатів, який став одним із шляхів поповнення професійних кадрів в адвокатурі. Проте, статuti не встановлювали ніяких правил вступу у помічники, їх прав та обов'язків, відповідальності за професійні зловживання [1]. За думкою російської дослідниці Т. Ілліної, способи практичного стажування помічників присяжних повірених були вироблені радами присяжних повірених в ході судової практики. Основною формою стажування були заняття під керівництвом присяжних повірених. На практиці це призвело до того, що помічники стали самостійно вести цивільні та кримінальні справи. Вперше їх діяльність була регламентована Постановою Петербурзької ради присяжних повірених 11 травня 1868 р., яка зобов'язала адвокатів кожні півроку повідомляти про хід справ, які знаходились у впровадженні їх помічників. В 1871 р. було видано правила, які ввели деякі обмеження для помічників, а саме: впроваджувався термін для вступ в корпорацію помічників: шість місяців для ведення кримінальних справ, рік – для цивільних справ, дворічний термін для ведення цивільних справ в тих судах, де кількість присяжних повірених була достатньою. Участь помічників у судовому представництві в цивільному процесі була дещо обмежена законом від 25 травня 1874 р. за яким помічник присяжного повіреного мав право участі у судовому процесі тільки за умови отримання свідоцтва приватного повіреного, сплативши при цьому фіксований грошовий збір. Цікаво, що планувалось, що введення плати не повинно було стати значною перепоною для здійснення судового представництва – воно коштувало 75 карбованців на рік. Проте, російських губерніях, вочевидь, це була занадто велика платня, тому що за 1875 р. з 250 помічників, які стажувалися при Петербурзькій Раді, тільки 104 мали свідоцтво приватного повіреного [1]. Позитивним у необхідності оформлення та купівлі свідоцтва була можливість бути фактично незалежним від патрона та Ради. Воно дозволяло протягом всього п'ятирічного терміну стажування займатися адвокатською практикою.

Житомирський окружний суд входив до юрисдикції Київської судової палати разом із Київським, Луцьким, Могильовським, Ніжинським, Стародубським, Уманським, Черкаським та Чернігівським судами. Його було відкрито 29 червня 1880 р. Із звітної документації суду дізнаємося, що штат присяжних повірених та їх помічників було сформовано протягом першого року роботи. Чисельність помічників присяжних повірених не була сталою. У 1880 р. їх було шестеро, в 1886 – двоє, в 1904 – 18 осіб [3, арк. 9]. Таке коливання простежується на фоні зростання кількості стажерів в цілому у Київській судовій палаті. За даними українського дослідника О. Серякова, в 1886 р. в Київській судовій палаті нараховувалося 54 помічника, в 1913 р. – 417 [2].

Частина помічників займалась юридичною практикою в якості приватних повірених. В документах суду знаходимо списки приватних повірених, які мали звання помічників присяжних повірених. Для того, щоб отримати свідоцтво вони писали прохання голові суду видати свідоцтво на право ведення чужих справ, яке обговорювалось на засіданні суду, та надавали квитанцію про сплату грошового внеску в розмірі 75 рублів.

Оцінюючи станову приналежність помічників, зазначимо, що переважна більшість з них були дворянами, причому в іменному списку помічників на 1 січня 1898 р. знаходимо навіть графа Романа Адольфовича Олізара, прізвище якого в подальших документах зникає. Він мав практику в суді з 13 жовтня 1893 р., займаючи одночасно посаду помічника та приватного повіреного [4, арк. 4, 16, 16 зв.]. Згодом, поряд із дворянами, помічниками стають міщани (Павло Леонідович Рашкович, Йосип Васильович Гінсбург), купці (Дмитро Андрійович Хаботін) і, навіть, в списках з'являється виходець із селян – помічником адвоката Я. І. Дробиш-Дробишевського був селянин Варфоломій Іванович Пухкой, який закінчив університет з дипломом другого ступеню [5, арк. 6].

Дехто з помічників, а згодом і адвокатів перебували раніше на цивільній або військовій службі і мали класні чини відповідно до російської «Табелі про ранги». В іменних списках зустрічаємо прізвища губернського секретаря Василя Леонідовича Бржестовського, колезького секретаря Юлія-Олександра Діонісійовича Яницького, колезького асесора Владислава Гнатовича Яновського, надвірного радника Павла Семеновича Должанського. Двоє захисників (Олександр Петрович Білецький та Фавстин Андрійович Мошинський) були колишніми військовими у відставці [6, арк. 17].

Релігійна приналежність присяжних повірених обмежувалась в основному представниками католицького та православного віросповідань. В іменних списках за 1903 р. знаходимо прізвище представника іудейської віри – Йосипа Хаимовича Перельмутера, який розпочав свою юридичну діяльність ще в 1898 р. Взагалі наявність євреїв в судових установах була під контролем уряду і всіляко обмежувалась. Так, 8 листопада 1889 р. був виданий указ, у якому вказувалося, що євреї можуть бути зараховані до адвокатури лише з дозволу міністра юстиції, а з 12 березня 1912 р. прийняття їх взагалі заборонялося [7, с. 22].

Більшість помічників мали вищу юридичну освіту або були студентами в університеті і поєднували навчання з практичною діяльністю.

За списками присяжних повірених можна простежити початок формування «адвокатських династій», таких як Прусіновські, Палецькі, Дробиш –Дробишевські, Волкенштейни [4, арк.14 зв.].

Як правило, в майбутньому помічники планували пов'язати свою кар'єру з адвокатською практикою, тому по закінченні стажувального терміну поповнювали ряди присяжних повірених, і їх імена знаходимо у списках захисників суду. Проте, деякі з них не продовжили практики захисника в суді. Так, помічник присяжного повіреного Жураковського Вітольд Богданович Бржестовський спочатку успішно розпочав адвокатську діяльність, але згодом припинив практику і був виключений з числа помічників рішенням суду. Частина стажерів переїхала до інших судових округів, доля деяких невідома. В зв'язку з початком Першої світової війни військовозобов'язані взяли участь у військових діях. Трагічно закінчилося життя помічника, а згодом присяжного повіреного Івана Михайловича Дробиш-Дробишевського, який пішов на фронт, був поранений та помер у госпіталі [8].

Загалом, інститут помічників присяжних повірених, впроваджений в Російській Імперії Судовими статутами 1864 р. був справжньою школою для майбутніх

адвокатів. Протягом п'яти років стажери набували практичного досвіду ведення справ, правознавству, професійної майстерності і згодом формували численний прошарок присяжних повірених в Російській імперії.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ильина Т. Становление и развитие способов стажировки помощников присяжных поверенных в Российской империи / Т. Ильина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://naukarus.com/stanovlenie-i-razvitie-sposobov-stazhirovki-pomoschnikov-prisyazhnyh-poverennyh-v-rossiyskoy-imperii>
2. Серяков О. Формування прошарку помічників присяжних повірених в Російській імперії за реформою адвокатури 1864 р.: історіографія / О. Серяков //Гілея: науковий вісник : Збірник наукових праць / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Київ), Українська Академія Наук (Київ). – К., 2013. – Вип. 78(11). – С. 145–147.
3. Держархів Житомирської області, Ф. 24. Житомирський окружний суд, Оп. 1. – Спр. 701. – 48 арк.
4. Держархів Житомирської області, Ф. 24. Житомирський окружний суд, Оп. 1. – Спр. 576. – 157 арк.
5. Держархів Житомирської області, Ф. 24. Житомирський окружний суд, Оп. 1. – Спр. 708. – 107 арк.
6. Держархів Житомирської області, Ф.24. Житомирський окружний суд, Оп. 1. – Спр. 610. – 176 арк.
7. Святоцький О. Адвокатура України : [навч. посібн.] / О. Святоцький, М. Михеєнко. – К. : ІН Юре, 1997. – 222 с.
8. Держархів Житомирської області, Ф.24. Житомирський окружний суд, Оп. 1. – Спр. 72. – 176 арк.

Барабаш Юлія Романівна

студентка Інституту прокуратури і кримінальної юстиції
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Місце Президента України в системі органів державної влади України

Згідно з ч. 1 ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на три гілки: законодавчу, виконавчу і судову [1]. Не викликає сумніву важливість участі у здійсненні державної влади Президента України. З цього постає питання: до якої з названих гілок влади належить Президент України? Яке місце займає він у системі вищих органів державної влади?

Щонайперше слід з'ясувати конституційно-правовий статус Президента України. За ст. 102 Конституції України Президент України є главою держави і виступає від її імені. Він є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Що розуміється під терміном «глава держави»? Основою терміну є органічна теорія походження держави Г. Спенсера. Англійський філософ порівнює державу з біологічним організмом. У державі всі її частини (органи) виконують певні функції, як у людському організмі: уряд – функцію мозку (регулятор суспільного організму); хлібороби і ремісники – функцію органів травлення (забезпечують життєдіяльність